

Ref 17

Fråga om under vilka förutsättningar som en försäkrad har rätt till aktivitetsersättning vid förlängd skolgång när studierna bedrivs på deltid.

33 kap. 8 och 13 §§ socialförsäkringsbalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 6 april 2021 följande dom (mål nr 4276-20).

Bakgrund

1. Den som på grund av funktionsnedsättning ännu inte har avslutat sin skolgång vid ingången av juli månad det år då han eller hon fyller 19 år har rätt till hel aktivitetsersättning under den tid som skolgången varar. Detta gäller oavsett om hans eller hennes arbetsförmåga är nedsatt eller inte.

2. M.H. ansökte om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång för tiden juli 2018–maj 2019. Studierna bedrevs på halvtid. Under hösten 2018 fick hon en praktikplats på halvtid vid kommunens arbetsmarknadsenhet. Hennes arbetsuppgifter bestod bl.a. i att hjälpa ordinarie personal med att plocka fram papper och annat material. Hon satt också med och lyssnade när personer som lärde sig svenska läste en text och svarade vid behov på deras frågor. I hennes arbetsschema fanns inlagt perioder för egna studier. I februari 2019 övergick praktiken i en anpassad halvtidsanställning med samma arbetsuppgifter och upplägg som tidigare. Från den tidpunkten studerade hon alltså på halvtid och arbetade halvtid med lön.

3. Försäkringskassan avlog ansökan om aktivitetsersättning. Beslutet motiverades med att aktivitetsersättning vid deltidsstudier endast kan lämnas till försäkrade som på grund av sin funktionsnedsättning inte klarar av att studera på heltid. Eftersom M.H. kunde kombinera studier med ett arbete som i flera avseenden liknade studier så skulle hon enligt Försäkringskassan ha klarat av att studera i en större omfattning än halvtid.

4. Allmänna ombudet för socialförsäkringen överklagade Försäkringskassans beslut till Förvaltningsrätten i Göteborg och anförde följande. I lagtexten ställs endast upp ett krav på att det ska finnas ett samband mellan funktionsnedsättningen och behovet av förlängd skolgång. Det krävs inte att det också ska föreligga ett samband mellan behovet av att studera på deltid och funktionsnedsättningen. Den försäkrades arbetsförmåga saknar betydelse vid

bedömningen av rätten till ersättning. Finns det ett direkt samband mellan funktionsnedsättningen och behovet av förlängd skolgång ska således aktivitetsersättning lämnas oavsett om studierna i det enskilda fallet hade kunnat bedrivas i en högre takt.

5. Förvaltningsrätten avslag överklagandet och angav följande. Lagstiftarens avsikt kan inte ha varit att en försäkrad som studerar på deltid, utan att vara förhindrad att studera på heltid, och uppbär hel aktivitetsersättning även ska kunna ha inkomst av arbete. Detta skulle innebära en form av överkompensation för en försäkrad som ytterligare förlänger sin studietid utan att det är en följd av funktionsnedsättningen. Försäkringskassan har därmed haft fog för att ställa ett krav på heltidsstudier i de fall då det är medicinskt möjligt. M.H:s arbetsuppgifter har till sin natur varit mycket lika studier då de inneburit läsande och pappersarbete. Det har inte visats att hon inte skulle ha kunnat studera under den tid som hon har arbetat med studieliknande uppgifter. Eftersom det inte har kommit fram att det finns ett samband mellan M.H:s reducerade studietakt och hennes funktionsnedsättning så har hon inte rätt till aktivitetsersättning under den aktuella perioden.

6. Kammarrätten i Göteborg gjorde samma bedömning som förvaltningsrätten och avslag allmänna ombudets överklagande dit.

Yrkanden m.m.

7. *Allmänna ombudet för socialförsäkringen* yrkar att M.H. ska beviljas den aktivitetsersättning som hon har ansökt om och anför att det saknas stöd i lagstiftningen för att ställa upp ett krav på samband mellan behovet av att studera på deltid och funktionsnedsättningen.

8. *M.H.* har inte yttrat sig.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

9. Frågan i målet är under vilka förutsättningar som en försäkrad har rätt till aktivitetsersättning vid förlängd skolgång när studierna bedrivs på deltid.

Rättslig reglering m.m.

10. Enligt 33 kap. 8 § socialförsäkringsbalken har en försäkrad som på grund av funktionshinder ännu inte har avslutat sin skolgång på grundskolenivå och gymnasial nivå vid ingången av juli det år då han eller hon fyller 19 år rätt till aktivitetsersättning.

11. Av 13 § framgår att en funktionshindrad som avses i 8 § får hel aktivitetsersättning oberoende av arbetsförmågans nedsättning och enligt 20 § har den funktionshindrade rätt till aktivitetsersättning under den tid som skolgången varar.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Rätt till aktivitetsersättning vid deltidstudier

12. För att en försäkrad ska ha rätt till aktivitetsersättning vid förlängd skolgång krävs att det finns ett direkt samband mellan den försäkrades funktionsnedsättning och behovet av den förlängda skolgången samt att den försäkrade bedriver studier på grundskole- eller gymnasienivå. Syftet med regleringen är att ge ett incitament för personer med funktionsnedsättning att slutföra sin utbildning. Det ska därför inte göras någon prövning av den försäkrades arbetsförmåga och aktivitetsersättningen ska i dessa fall alltid lämnas som hel förmån (prop. 2000/01:96 s. 83 f. och 183 samt HFD 2013 ref. 38).

13. Enligt 33 kap. 20 § socialförsäkringsbalken gäller rätten till aktivitetsersättning under den tid som skolgången varar. I lagtexten anges dock inte i vilken omfattning som studierna ska bedrivas för att de ska ge rätt till ersättning. Allmänna ombudet anser att regleringen därför innebär att den som uppfyller förutsättningarna för rätt till aktivitetsersättning enligt 8 § har rätt till sådan ersättning oavsett studietakt.

14. Av förarbetena framgår emellertid att detta inte har varit avsikten. Tvärtom anges att ersättningen ska vara ett försörjningsstöd under den förlängda studietid som kan uppkomma till följd av funktionsnedsättningen och att ersättning endast ska lämnas under den tid som den försäkrade behöver för att kunna avsluta sin skolgång på grundskole- eller gymnasienivå (prop. 2000/01:96 s. 84 och 182). Att tolka bestämmelsen så att en försäkrad har rätt till aktivitetsersättning oavsett i vilken omfattning som studierna bedrivs skulle vidare komma i konflikt med regleringens övergripande syfte att ge incitament för de försäkrade att slutföra sina studier.

15. Bestämmelsen i 33 kap. 20 § socialförsäkringsbalken bör därför förstås på så sätt att rätten till aktivitetsersättning gäller under den tid som den försäkrade fullföljer sin skolgång i den takt som hans eller hennes funktionsnedsättning medger. En sådan tolkning kan inte, som allmänna ombudet menar, anses vara oförenlig med bestämmelsens ordalydelse.

16. Den omständigheten att den försäkrade arbetar vid sidan av studierna saknar däremot i sig betydelse vid bedömningen av rätten

till ersättning. Som har framgått ska den bedömningen göras utan beaktande av den försäkrades arbetsförmåga och det finns ingenting i regleringen som hindrar att en försäkrad har andra inkomster utöver aktivitetsersättningen. Vad den försäkrade gör vid sidan av studierna kan påverka rätten till ersättning endast i den mån den verksamheten visar att den försäkrade har förmåga att studera i större omfattning.

Bedömningen i detta fall

17. Det är i målet ostridigt att M.H:s förlängda skolgång berodde på hennes funktionsnedsättning. För att hon ska ha rätt till aktivitetsersättning krävs vidare att det av utredningen framgår att hon på grund av sin funktionsnedsättning inte klarade av att studera på mer än halvtid.

18. I målet finns underlag i form av bl.a. läkarutlåtande, dokumentation från utredningar med sjuksköterska, kurator och studievägledare samt dokumentation från konsultation med försäkringsmedicinsk rådgivare. Detta underlag talar entydigt för att M.H:s funktionsnedsättning hindrade henne från att studera på mer än halvtid.

19. Underinstanserna har dock ansett att M.H:s praktikplats och därefter anställning på kommunens arbetsmarknadsenhet visar att hon skulle ha kunnat studera i större omfattning än halvtid. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening ger det som i målet är upplyst om M.H:s arbetsuppgifter och om hur arbetet var upplagt emellertid inte stöd för en sådan slutsats. Det rör sig om ett arbete som i hög grad var anpassat utifrån hennes funktionsnedsättning och behov. I hennes arbetsschema gavs stort utrymme för egna studier och det framstår snarast som att arbetet fungerade som ett stöd för henne att klara av sina halvtidsstudier. Hennes arbete motsäger därför inte den bild av hennes studieförmåga som kommer fram av utredningen i övrigt.

20. Högsta förvaltningsdomstolen finner därmed att M.H. har rätt till aktivitetsersättning för den aktuella perioden. Överklagandet ska därför bifallas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver underinstansernas avgöranden och förklarar att M.H. har rätt till aktivitetsersättning vid förlängd skolgång för tiden juli 2018–maj 2019.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten, Ståhl, Svahn Starrsjö, von Essen* och *Anderson*. Föredragande var justitiesekreteraren Maria Rydell.

Förvaltningsrätten i Göteborg (2019-11-19, ordförande Karlemon):

Förvaltningsrättens bedömning

Frågan i målet är om det vid prövningen av rätten till aktivitetsersättning vid förlängd skolgång är möjligt att ställa krav på sambandet mellan behovet av att studera på deltid och den funktionsnedsättning som föranlett den förlängda skolgången.

Det är ostridigt i målet att M.H:s behov av förlängd skolgång är orsakat av hennes funktionsnedsättning.

Allmänna ombudet har anfört att beslutet ska ändras då Försäkringskassan har hänvisat till sina allmänna råd, och att dessa saknar stöd i lag. Försäkringskassan har i sin bedömning hänvisat till myndighetens allmänna råd om aktivitetsersättning och deltidsstudier. Enligt förvaltningsrättens mening kan det dock inte innebära att beslutet strider mot lag, bl.a. eftersom Försäkringskassan även har hänvisat till att det inte är visat att det till följd av funktionsnedsättningen finns behov av att bedriva studierna på deltid.

Av ovan angivna förarbeten och refererad praxis framgår att det för en rätt till aktivitetsersättning måste finnas ett direkt samband mellan funktionshinder och behov av förlängd skolgång samt att det inte är andra skäl än rent medicinska som är orsaken till de förlängda studierna. Det har inte närmare diskuterats hur rätten till aktivitetsersättning vid deltidsstudier ska bedömas.

Lagstiftarens avsikt kan inte rimligen ha varit att en försäkrad som studerar på deltid, utan att vara förhindrad att studera på heltid, och uppbär hel aktivitetsersättning även ska kunna ha inkomst av arbete då detta innebär en form av överkompensation för att man ytterligare förlänger sin studietid utan att det är en följd av funktionshindret. Förvaltningsrätten anser därmed att det är möjligt att, såsom Försäkringskassan gjort, ställa ett krav på heltidsstudier i de fall det är medicinskt möjligt. M.H:s arbetsuppgifter har till sin natur varit mycket lika studier då de inneburit läsande och pappersarbete. Det har inte visats att hon inte kunnat studera den tiden hon lagt på att arbeta med studieliknade uppgifter. Det har alltså inte kommit fram något samband mellan hennes reducerade studietakt och hennes funktionshinder. Hon har därmed inte rätt till hel aktivitetsersättning under den aktuella perioden. Överklagandet ska därför avslås.

– Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Kammarrätten i Göteborg (2020-06-03, Forkman, Cedhagen och Brüsin):

Kammarrätten gör samma bedömning som förvaltningsrätten.

Ref 17

HFD 2021

– Kammarrätten avslår överklagandet.